

IZBRANE KOROŠKE ROKOPISNE PESMARICE V BOHORIČICI

Engelbert Logar

Institut für Ethnomusikologie, Gradec
engelbert.logar@kug.ac.at

DOI:10.4312/Obdobja.36.53-63

Opisane so nekatere manj znane koroške rokopisne pesmarice, nastale v obdobju od okoli leta 1760 do 1860 (skupno 710 pesmi), ki so se ohranile v bohoričici. Pisec rokopisa je moral znati brati in pisati, zapustil pa je obenem pesmi, ki so bile dejansko v rabi in so mnogokrat narečno obarvane. Največ pesmi (skoraj polovica pregledanega gradiva, 304 od 710 pesmi) uporablja kitično obliko s štirimi ali osmimi verzi, po 10 % jih je v kitičnih oblikah sedmih ali šestih verzov, nekaj jih ima kitice z več kot 10 verzi. V opisanih pesmaricah je približno 15 % štirirističnic; od teh sta slovenska »alpska« poskočnica ter daktilski deseterec starejša, kot se je do zdaj domnevalo.

rokopisne pesmarice, bohoričica, koroške cerkvene in duhovne pesmi, alpska poskočnica

Some of the less-known Carinthian manuscripts written in the period from 1760 to 1860 (a total of 710 songs) are preserved in the Bohorič alphabet. The majority of the songs (almost half of the reviewed material, 304 of the 710 songs) have four-line or eight-line verses, 10% of them have seven or six line verses, and some verses have more than 10 lines. Approximately 15% consist of four lines, whereby the »Slovene Alpine« four syllabic poem and the dactylic ten syllables seem to be much older than hitherto assumed.

manuscript songbooks, Bohorič alphabet, Carinthian hymns and spiritual songs, Alpine poems written in quatrains (four lines)

1 Uvod

Rokopisne pesmarice so del ustnega pesemskega izročila. Pesmi so bile izbrane za osebno rabo in nam odpirajo pogled na ljudsko ali cerkveno prepevanje davnih časov; obenem najdemo v besedilih samovoljne in zanimive inačice, prispodobe in motive, besedne pridevniške zveze in določeno verzno urejenost, ki se ravna po uporabljeni melodiji. Le malokdaj so v teh pesmaricah note ali melodije. Te so pevci praviloma znali na pamet. Besedila so pisana v včasih težko berljivi osebni pisavi, v rabi so tudi vrste črk, ki jih danes ne uporabljamo več. Ker so poleg ljudskih posvetnih pesmi vedno prepevali na Koroškem tudi ljudske duhovne ter cerkvene pesmi, je iz preteklosti ohranjenih več rokopisnih duhovnih pesmaric kot posvetnih, saj so jih redno uporabljali. Pisec je moral znati brati in pisati. Besedila cerkvenih ali duhovnih pesmi so včasih prepisana iz tiskanih pesmaric ali raznih virov, redkeje iz protestantskih (Trubar/Dalmatin 1584, 1595), večkrat pa iz protireformacijskih (Steržinar 1729, Kastelec 1678, Volkmer 1783, Laurenčič 1752, Gutsmann 1780, 1784, Redeskini

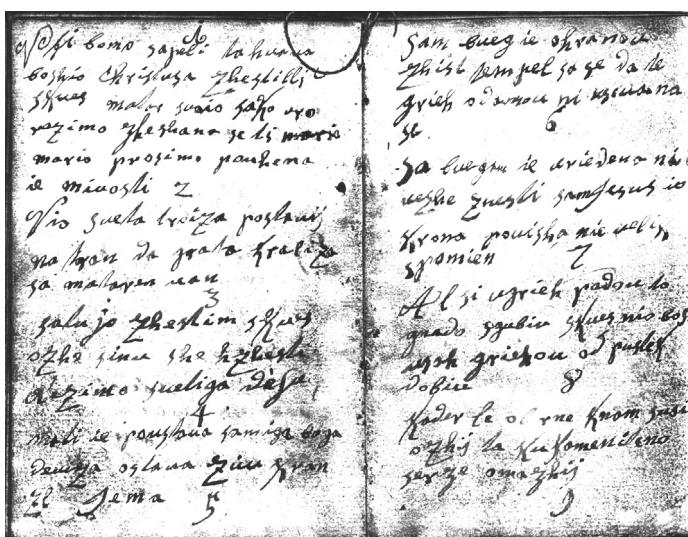
1775, Dolinar 1829, 1833, Potočnik 1827, Majar 1846, 1852) (Logar 2016a: 811–814, 1463–1464), pogosto so tudi prilagojena narečnim jezikovnim navadam. Pri nekaterih rokopisnih pesmaricah ni možno odkriti različic v tiskanih virih. Ostaja le možnost, da so pesmi lastne tvorbe pisca ali prevod izvirnika, ki ga ne poznamo.

Za Koroško so zlasti zanimivi *Sadnikarjev rokopis* iz Djekš iz leta 1750, *Maurerjev rokopis* iz Podkloštra (Arnoldstein) iz leta 1754 (Paulitsch 1990: 85–86), *Leški rokopis* (1757–1761; Bukovniki 2016), *Gabernikov molitvenik* iz leta 1780 (Paulitsch 1990: 87–88) ter *Krebsova pesmarica*, nastala na Koroškem med letoma 1750 in 1800, ki omenja Perovo/Perau pri Beljaku v naslovu in tudi besedilu (Ogrin 2011), torej kraj, o katerem je Pavel Santonino leta 1485 v dnevniku poročal, da »imajo tudi veliko množino mašnih in drugih pevskih knjig« (Simoniti 1991: 48). V nadaljevanju želim opisati še nekatere manj znane koroške rokopisne pesmarice, nastale v obdobju od okoli leta 1760 do leta 1860 (skupno 710 pesmi), ki so se ohranile v bohoričici.

2 Izbrane koroške rokopisne presmarice

2.1 Rokopisna pesmarica iz zapuščine Štefana Singerja iz Železne Kaple

Pri pesmih v narečju je mnogokrat domači pisec odgovoren ali soodgovoren za vsebino in slog besedila, zato je uporabna besedna analiza besedil, pisanih v bohoričici. Preko pesmi se nam razkrivata duhovno bogastvo in ustvarjalnost Koroške slovenske preteklosti. V drugi polovici 18. stoletja je nastala pesemska zbirka iz zapuščine Štefana Singerja, ki ima 62 strani in vsebuje 11 cerkvenih pesmi v rožansčini (Logar 2016b: 816–817; rkp¹34/27–62). Vdelana je v neke vrste spominsko



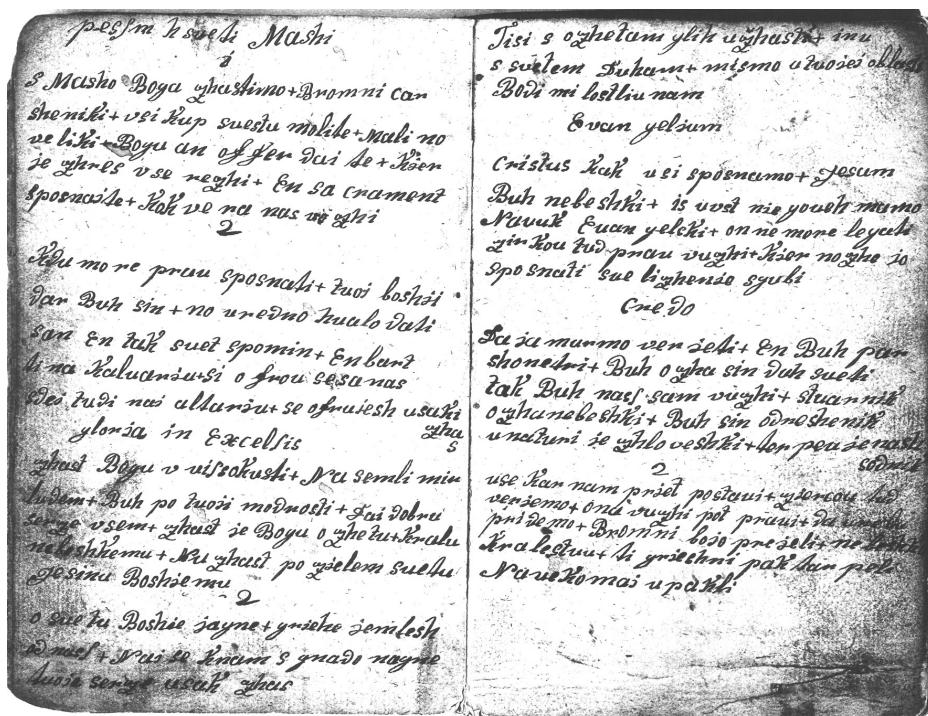
Slika 1: Rokopisna pesmarica iz zapuščine Štefana Singerja iz Železne Kaple

¹ Kratico rkp uporabljam kot sklic na seznam rokopisov v Logar 2005b in Logar 2016b; kratici sledi številka in številka strani.

knjigo (*liber memorabilium*), kjer najdemo najprej mesečne zapise o vremenu (strani 1–26) in razne račune. Velikost dokumenta je 10 × 15 cm. Pesemski del se prične s postno pesmijo *V skriunosti se spustiti*, ki je morda prevod pesmi iz latinščine od sv. Matevža; sledi ji nekoliko daljša mrtvaška *Koker dauno te suiet stoji*, nato sledita dve binkoštni in nedokončana adventna *Pastjerzi na pueli*, na koncu pa so še štiri Marijine pesmi; zadnja je *Gore, gore grieshne sruete*.

2.2 Rokopisna pesmarica Lukasa Ofnarja iz okolice Pliberka (1814)

Ofnarjeva rokopisna pesmarica ima naslov *To so pesmske Bukue Le te pesmi, se pojejo par sueti mashi* (rkp47, 127 strani, manjkajo 93–120) in je bila najdena pri pd. Petru v Grabljah pri Pliberku. Na njej je letnica 1814, na naslovni strani je zapisano ime Lukas Ofnar, najdemo pa še dva zapisa imena, in sicer Gertraud Rebernigg (zadaj) in Barbara Zganz (str. 41). Pisci so bili verjetno širje. Na začetku najdemo dve mašni pesmi, prevladujejo pa pesmi za Rešnje telo (14, med njimi *Na colene padimo*; Majar 1846: 24; Škulj 2001: 155, št. 103), sledijo božične (4, med njimi *Pastjerzi na puli sprebudite se*), Marijine (4), postne (3), križev pot, velikonočne (3, med njimi *Kristus je ustau od smarti*) ter po ena novoletna (*Oh shalost preuelika Marie diuize*), o sv. Štefanu (*Oh puslushaite usi lodi*) in o nebeški ohceti (*Kai san trosh noi ueselie*). Zbirko zaokrožajo širje zagovori (zoper piku, rane, z blekom, za vse videti) in fragment očitne spovedi.

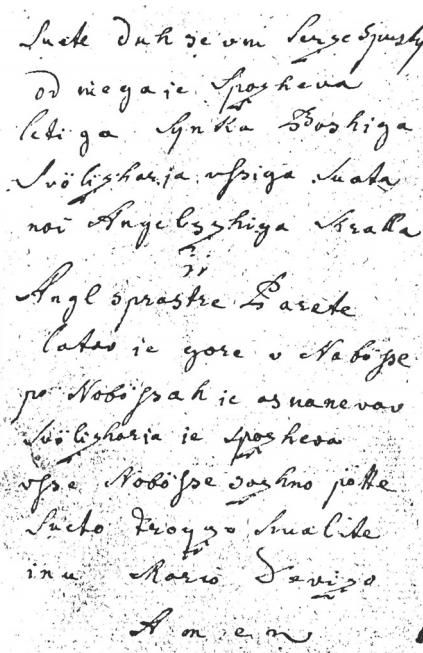


Slika 2: Rokopisna pesmarica Lukasa Ofnarja iz okolice Pliberka (1814)

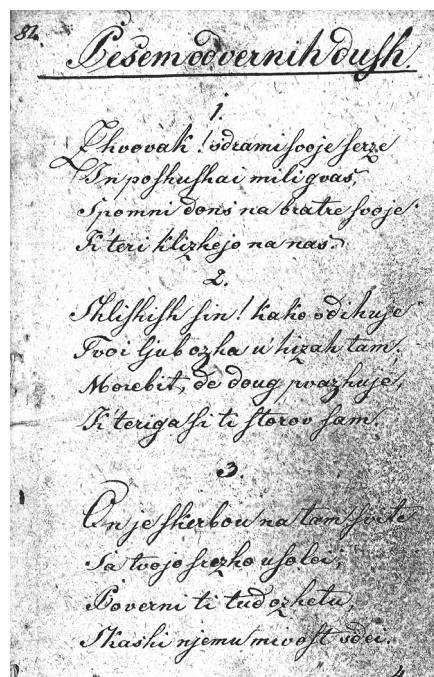
Ofnarjeva pesmarica je po vsebini oz. naboru pesmi podobna Lesnjakovi (11 skupnih pesmi), Kebrovi (9 skupnih pesmi) in *Tinjski rokopisni pesmarici* (8 skupnih pesmi). Pesem *Z vesjelo shtimo* (Rešnje telo) ima pet kitic po osem verzov in je zelo podobna varianti v *Tinjski rokopisni pesmarici* (Orožen 2005: 104, prim. tudi str. 378). Štrekelj (1895: 832, št. 106) to pesem navaja kot neljudsko. Besedilo se ujema z Lavrenčičeve melodijo (1752/10; Logar 2012b: 20).

2.3 Rokopisna pesmarica iz Kokja pri Dobrli vasi (Hanscho)

Hanschova rokopisna pesmarica je nastala med letoma 1764 (letnica je zapisana na strani 201) in 1830. Vsebuje adventne pesmi, predvsem od Marijinega spočetja (npr. str. 18: *Maria je saspava*), pesem od sv. Miklavža (str. 51) in dve od sv. Barbare (str. 54, 68). Med božičnimi je med drugim iz pastirske igre znana *Tam zhier je staua guta Dafidaua* (str. 77) in pastirska ljudska *She nijssem saspau* (str. 90), ki jo najdemo tudi v *Tinjski rokopisni pesmarici* (rkp12/54), v Kebrovi (rkp68/25) in še v Lesnjakovi pesmarici (796e, rkp48/89) z ohranjeno melodijo (Logar 1994), ter stara pesem *Te dan ie v/siga vössölla deviza ie rodiva* (str. 136), ki se ujema s pesmimi v Kebrovi (rkp68/26) in Lesnjakovi (rkp48/61) pesmarici (Logar 2005b: 1616 ter št. 930a–c). Ta pesem je zelo podobna Dalmatinovi (Dalmatin 1584: 113). Sledita dve pesmi o sv. Štefanu in novoletna (*Dai Bueg da nashe pötje gre*; rkp27/174). Nadalje sta dve pesmi za svečnico in dve različici pesmi *Ena sapouad ie ven shua od zasaria augusta*



Slika 3: Rokopisna pesmarica iz Kokja pri Dobrli vasi



Slika 4: Rokopisna pesmarica Josepha Kattnigga iz Loč

(str. 206, 211). Med postnimi sta značilni *V zherno farbo se ozham klaidrat* (str. 219) in *Gore, gore rivni ludy* (str. 248). Nadalje je najti redko Matijevo, tri pesmi o sv. Jožefu in osem velikonočnih pesmi, med katerimi naj omenim *Kristush nas ie resuesilu skues niagove vstainenie* (str. 390). V zbirki manjkajo mašne, mrtvaške, binkoštne, pesmi srca Jezusovega, za vnebohod in za telovo.

O številčenih je 410 strani, vključno s seznamom (registrom), toda nekaj strani manjka, tudi prvih pet. Na str. 201 najdemo letnico 1764, toda večina pesmi kaže oblike, ki so iz prve polovice 19. stoletja. Narečje je zgornjepodjunsко in deloma obarvano z rožanskim. Iz ljudskega prepevanja na Koroškem poznamo melodije za vsaj 12 pesmi, npr. za božične *A a a Maria, Te dan ie v/siga vössölla* in *Tiho samla noi Nabese*.

2.4 Rokopisna pesmarica iz Loč iz zapuščine Jožefa Wohinza, končana leta 1825

Rokopisna pesmarica iz Loč iz zapuščine Jožefa Wohinza, ki jo je verjetno leta 1825 dokončal Simon Wiegele, nosi naslov *Bukle Sa zirkovne in boshie Pe/mi. Katere ſe per Varrnei Zerkvi Uozhah k'vezhej boshjei Zhest poio*. Vsebuje 40 pesmi na 165 straneh, med njimi božično (2), trikraljevsko (1), postne (7), velikonočne (6), Florjanovo (1) in o Janezu Krstniku (1), Marijine (8), za telovo (praznik svetega Rešnjega telesa; 6), evharistične o Jezusu (4) in zahvalno, pesem o grešniku ter pesmi o Sv. duhu (7). Loška cerkvena pesmarica je na voljo tudi v tiskani obliki (Trießnig 2012; Logar 2012a; Logar 2012b). Melodije je bilo možno najti k 27 od 40 besedil (1–6, 8, 9, 11, 13, 15–17, 22, 24–26, 28–32, 34, 39, 40). Nekatere pesmi so samo v pesmarici iz Loč (št. 8, 16, 25, 26, 29, 30), kar morda pomeni, da so krajevnega izvora ali avtorske tvorbe. Pesmi *Z angelce zapojem* (str. 9) in *Sedej mi spremislimo* (str. 32) je Karel Štrekelj sprejel v svojo zbirko (Štrekelj 1895: št. 4798, 6438), prav tako tudi Zmaga Kumer v *Slovenske ljudske pesmi Koroške* (Kumer 1986; SLPK V/411). Devet pesmi je najti tudi v *Tinjski rokopisni pesmarici* (Orožen 2005: št. 1, 3, 4, 5, 7, 11, 19, 22, 35). V *Loški pesmarici* (1825) ni adventnih, večjega števila božičnih in pastirskih ter binkoštih pesmi, obsmrtnic, latinskih pesmi in litanij. Melodije v priredbi za mešani zbor so izšle v okviru 38. zvezka serije *Pesmi in glasba z južne Koroške* (www.pesmi.at).

2.5 Rokopisna pesmarica iz Loč, ki jo je v letih 1839–1846 spisal učitelj Joseph Kattnigg

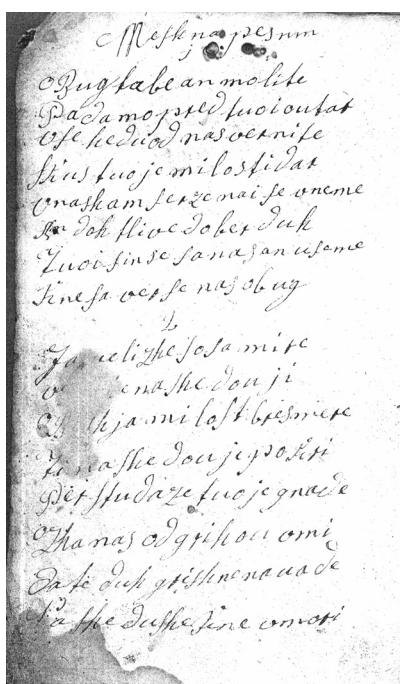
Joseph Kattnigg je pesmarico do leta 1860 izpopolnjeval v Kapli ob Dravi in Svetni vasi (blizu Borovelj) v gajici. Nazadnje je vrinjena pesem z Zilje *K žegnu* iz leta 1890. Zbirka (126 strani, prbl. 17 × 12,5 cm) vsebuje pesmi, ki so jih peli ob obisku cesarja Ferdinanda II. (morda 19. 11. 1839?; *Obeerskanje nashiga lubiga Zesarja Ferdinand*). Od strani 17 naprej sledijo: mašna pesem, pesem od križevega pota, od Jezusa, od Janeza (*Te gud ſe nam perblishuje roi/tvo na/ha svelizharja*), od Marije, od »martre Kristofove«, postna, »Shouarska pesem k sueti Mash« (*Jesus maihne k'sabe klizhe*), očenaš, dve mrtvaški (*Al shiulenje ni en ſen kir s'nozhjo preide, Na den te je se u'ti/stam zhasi*), adventne (*O nabeſe nam roſite, Zheſhzhenia ſi Maria deuiza*

sjuterna), Marijina (*Pouhna si lepote madesha ni u'tabe*), pesem na »poslednji dan« (*Strašin den bo den puazhia semla se bo u prah sdrobiua*). *Stoji mi vertec obsajen* je Zmaga Kumer vključila v seznam podjunskeih duhovnih ljudskih (Kumer 1986; SLPK V/427).

2.6 Rokopisna pesmarica Simona Krautzerja iz okolice Šentjakoba v Rožu iz leta 1830

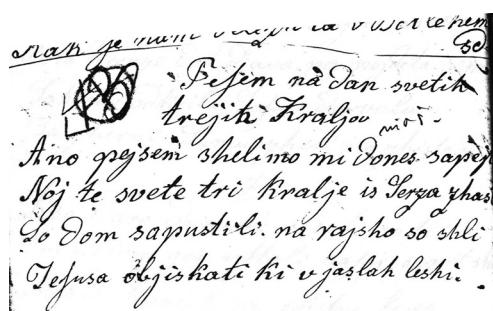
V Zablatnikovi zapuščini se nahaja rokopisna pesmarica Simona Krautzerja iz okolice Šentjakoba v Rožu iz leta 1830 (Logar 2005b, rkp30; prbl. 19 × 16 cm, 150 strani). Prvi del do strani 117 je dokončal verjetno neki latinščine vešči Maroushnig. Nato razlikujemo še dva druga pisca. Prične se z mašno *O Bug tabe an molite padamo pred tuo i outar*, najdemo pa tudi pesem sv. Štefana (*Spunei spunei Kristijan*, str. 71), novomašniško (*O bode bug sahualan*, str. 79) in mrtvaško (*Sahualem uas perjatele*, str. 118), ki jo pripisujemo Josipu Tomaževicu in je morda starejša. Nadalje so ohranjene melodije za velikonočno (*Sueta uelika nuzh ueseli zhas*, str. 9) in od Sv. trojice (*Usigne se jesek moi s andohtjo sreze*, str. 74). Z Lesnjakovo rokopisno pesmarico je skupnih vsaj osem pesmi (*Velikonočna*, str. 11, 12 in 47, *Marijina*, str. 23, *Romarska*, str. 146, *Rešnje telo*, str. 52, *Od Jezusa*, str. 76, *Obsmrtnica*, str. 118).

2.7 Tinjska rokopisna pesmarica iz leta 1839



Slika 5: Rokopisna pesmarica Simona Krautzerja iz okolice Šentjakoba v Rožu

Tinjska rokopisna pesmarica (od Ledwinka) iz leta 1839 je tiskana in znanstveno obdelana (Zdovc 2000). Martina Orožen (2005: 189–190) zapiše, »da gre še za nekatere pesmi srednjeveškega izvora (adventne, božične, postne, velikonočne), za starinske od srede 18. in mlajše s konca 18. stoletja (predvsem Marijine, nekatere svetniške in pesmi v čast Rešnemu telesu«. Srednjeveško je predvsem Marijino oznanjenje; precej Marijinih



Slika 6: Rokopisna pesmarica Antona Pošnerja iz Železne Kaple

pesmi (15) pa je nastalo oz. je njihovo število naraslo v baročnem obdobju. *Tinjska pesmarica* obsega 89 liturgičnih besedil, od teh 17 adventnih in božičnih, 13 postnih in velikonočnih, nekaj svetniških in tri mašne pesmi. Znanstvene prispevke o pesmarici so prispevali Pavel Zdovc, Ludvik Karničar, Irena Orel, Marko Jesenšek, Marjan Smolik, Aleksander Bjelčevič, Štefan Alojzij Ferenčak in Martina Orožen. Precej melodij je znanih, mdr. *Kristus je od smrti vstal* (Logar 2005a: 354; še nadaljnjih 31 melodij k pesmim *Tinjske rokopisne pesmarice* glej str. 346–376).

2.8 Rokopisna pesmarica Antona Pošnerja iz Železne Kaple iz leta 1851

Pesmarico *Cerkoune Pezme* za Antona Pošnarja (tudi Poschner) je poslal Štefan Singer iz Železne Kaple Karlu Štreklju. Nosi letnico 1851 in vsebuje 4 adventne, 8 božičnih in po eno novoletno in trikraljevsko pesem ter obsega 58 strani. Trem pesmim so dodane melodije *Pastirzi alj slishte?*, *Sprebudi že gori verni Kristjan* in *S angelzi sapojem hvaleshno zhastim*. Trikraljevska se začne z verzom *Ano pejsem shelimo mi danes sapejt*, novoletna kolednica pa je *Vzhakali smo novo letu*. Melodije so ohranjene še k drugim pesmim, med drugim k adventni *Poslan je angel Gabriel* ter božični *Pastirzi na polji sprebudite se* in *Oh kaj je to pastirzi le poglejte*.

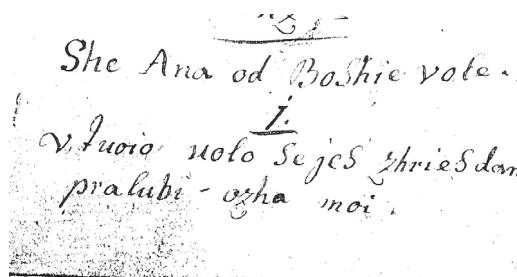
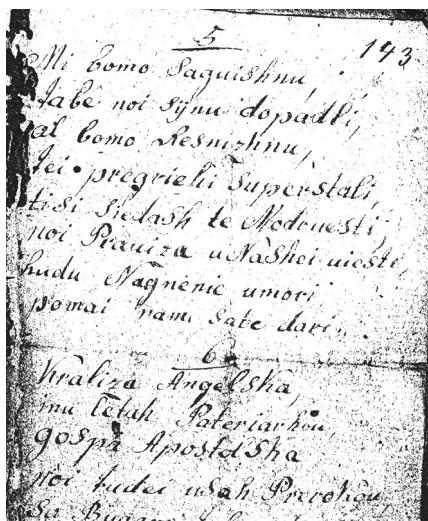
2.9 Kebrova rokopisna pesmarica iz Grabelj pri Pliberku (pred 1850)

Kebrova rokopisna pesmarica je bila last Josefa Kebra (zapis imena str. 16); Anton Keber, organist v Tinjah, jo je izročil Cziganu (VVG 3–4/1991: 27 št. 112, opomba). Obsega 84 besedil, kjer prevladujejo Marijine pesmi (20) in pesmi od Rešnjega telesa (18), nadalje je še pet blagoslovnih. Melodije poznamo k 19 pesmim, med drugim *Vzhakali smo novega leta dan* (str. 32), *Jesuš je vstav od smerti alleluja* (str. 75) in *Niško se sdaj perklonimo* (blagoslovna, str. 2). Poleg teh najdemo svečniško, pesem o sv. Jožefu in o sv. Štefanu. Dvovrstična kitica se pojavlja v velikonočni pesmi *Jesuš to pohlevno jagje* (str. 91), celih 27 štirivrstičnih kitic v tipu alpske poskočnice (6-5-6-5) pa je najti v pesmi o Rešnjem telesu *Sdaj mi tukaj vidimo pravega shivega Boga* (str. 159). Na koncu rokopisa so Marijine *Pejta litania*, *Ozha vezhni Bog nebeshki* (str. 219). Zapisano je, katere verze poje »Kor« in katere »Folk«. Ljudstvo odgovarja v latinščini *Kyrie elej/on ...* in nato *Pred v/sim hudem ti naš brani*.

2.10 Walluschnikova pesmarica iz naselja Na Dravi pri Vrbi/St. Niklas

Pisec rokopisne pesmarice iz naselja Na Dravi (St. Niklas) v bližini Lipe pri Vrbi je bil po ugotovitvah Sonje Koschier (Koschier 2001: 118–119) Markus Markowitz, pd. Woitz (1785–1852), lastnik rokopisa pa je bil Josef Walluschnik (*28. 9. 1800–8. 10. 1875), doma Na Dravi pri Vrbi. Pesmarica vsebuje 57 cerkvenih pesmi, 55 v slovenščini in 2 v latinščini. Na 281 straneh najdemo najprej tri mašne (*Bueg v prahu*² – 19 kitic, *O Bueg usiga* – 15 osemvrstičnic, *Bueg mi smo*), pozneje še mašno »na drugi uishi« (*Bug ie te suiet*, 16 osemvrstičnic). Sledi 15 pesmi za Rešnje telo, manjkajo pa adventne. Vsebuje torej pesmi o božji ljubezni, božji volji, jutro pesem,

² Je podobna nemški *Hier liegt vor deiner Majestät im Staub die Christenschaar*, prim. Gotteslob. Erzdiözese Wien 1975, štev. 801/1–10.

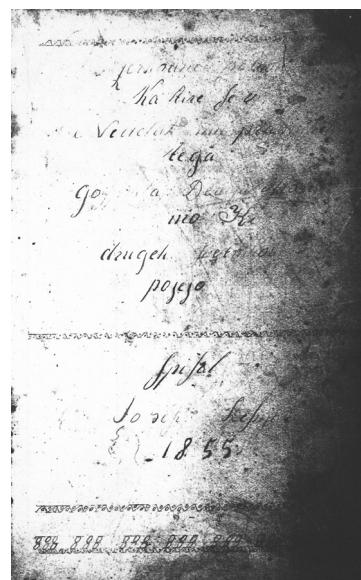


Slika 7a, b: Walluschnikova pesmarica iz naselja Na Dravi pri Vrbi

pesem od sodbe, smrti in postne pesmi o grešniku, o sv. Jožefu, o apostolih, o sv. Petru in Zaheusu, o vernih dušah, o sv. Florjanu (*Rozhce cueto* – 10 kitic po 5 verzov), o angelu varuhu (*Sueti angel*), nato pa sledijo Marijine pesmi (8), med njimi *Oh ti preshuahten stan*, nato božične in velikonočne pesmi.

2.11 Lesnjakova rokopisna pesmarica iz leta 1855 iz okolice Pliberka

Rokopisna pesmarica nosi naslov *Zerkoune pesme katire se u Nedelah inu pranikeh tega Gospoda. Deuize Marie ino Ke drugeh suetnikou pojejo. Spisal Josep Lešnjak 1855.* Vsebuje 132 pesmi na 376 straneh v bohoričici, manjkojo pa str. 93–120. Pesem na strani 366 je spisal neki Matevsh leta 1869. Rokopisna zbirka se začne s pesmimi za blagoslov, sledijo mašne in zahvalne, nato adventne, od sv. Andreja in sv. Barbare, nato božične, postne, o sv. Jožefu, Marijini »ebehtnici«³ velikonočne, Florjanova, o Križevem tednu, binkoštne, nato številne pesmi o Rešnjem telesu. Sledijo pesem o nebeški ohceti (*Kai za troshd noi veselje*, str. 270), o Janezu Krstniku (*Oh nezgruntana kriunust*, str. 277), nato Marijine, obsmrtnice, obhajilne in med zadnjimi še pesem o sv. Danielu (*Zheshen hvalen uselej bodi*, str. 370). Melodije so za zdaj znane za 30 pesmi, med drugim za Ah



Slika 8: Lesnjakova rokopisna pesmarica iz okolice Pliberka

³ Marijina ebehtnica ali Marijino oznanjenje, ki se praviloma praznuje 25. 3. (pomladno enakonočje => srednjevisnem. ebennaht).

Joshef moj (str. 71), *Kristus je ustau* (str. 182) in *Roshize zueto* (str. 194), ki so se večinoma iz ustnega izročila južne Koroške ohranile v cerkvenih pesmaricah do današnjega časa.

3 Alpske poskočnice

Število duhovnih pesmi, ki uporabljajo verzno strukturo alpske poskočnice, je omejeno na okoli 4 % obdelanih pesmi. Najstarejša koroška različica alpske poskočnice je *Vsi bomo sapeli ta huauo boshio*, *Christusa zhestilli skues mater suoio* iz druge polovice 18. stoletja, kjer se refren glasi *Sako uro razimo, zheshana se ti, mario prosimo, pouhena ie miuosti* in se nahaja v Singerjevem rokopisu (Logar 2005b: 417 sl; rkp34, predzadnja pesem, 16 kitic po 4 verzov; Logar 2016b: 816–817).

V Hanschovem rokopisu je alpska poskočnica adventna Ave Maria ty zier tah deviz, ti se (rkp27/36); v istem slogu je božična *Zheszhana se Maria sam Bueg ie syn tuoj* (rkp27/97 z refrenom *Ko sible Maria tu diete muadu, [o] hoja noi haja ah Jesus ti moi*). V Kebrovi pesmarici se pojavlja neke vrste različica podjunskega camarskega⁴ petja »od Marie Devize« (rkp68/215), kjer poje ljudstvo poskočnico *Te hvalmo Maria s Serzam noj s vu/tmi, nebeshka Kraliza v/se ure, v/se dni*, »pried pevc« (predpevec, kantor) pa *Vsi verni kristjani sdaj stope naprej, no Boga veseli prav hvalite v/selej* (skupno 13 kitic po 4 verze). Na podlagi nadaljnjih primerov obdelanega gradiva (npr. 10 pesmi v Krautzerjevem rokopisu: str. 9, 22, 30, 33, 71, 74, 76, 94, 136, 146) je možno trditi, da je bila alpska poskočnica na začetku 19. stoletja uveljavljena na Koroškem tudi v slovenski cerkveni in duhovni pesmi in ni nastala po nemškem vzoru šele pozneje. Že leta 1912 je nemški strokovnjak Curt Rotter domneval, da so Slovenci sodelovali pri nastanku alpske poskočnice (Rotter 1912; Kumer 1996: 65–66; Kumer 2002). Ne da bi se dotikal slovenskih jezikovnih značilnosti, naj poudarim, da rokopisne pesmarice odpirajo pogled tudi v besedno ustvarjalnost cerkvene pesmi kot posebne literarne zvrsti in dajo slutiti, kako močna je morala biti nekoč ustna tradicija slovenske cerkvene pesmi na Koroškem, česar danes žal ne moremo več trditi v tej meri.

Virji in literatura

Bukovniki: Sadnikarjev rokopis, Leski rokopis, Luka Maurer: Cerkvena pesmarica: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Bukovniki> (datum dostopa: 7. 6. 2017).

DALMATIN, Jurij, 1584 (1984): *Ta celi catechismvs, eni psalmi, unv teh vekshih Godov, stare inu Nove Kerszhanske Pejsni, od P. Truberja, S. Krellia, inu od drugih sloshena, inu s dostemi lepimi Duhovnimi Pejsmi pobulshane*. V Bitembergi. Ljubljana (faksimile).

GUTSMAN, Oswald, 1784: *Mešnu petje inu molitve*. Celovec.

KASTELEC, Matija, 1678: *Bratovske bukvice s. Roženkranca. V katerih je vkup zložena viža ta Psalter, ali Roženkranc s temi petnajstimi skrivnostmi moliti, inu koku se more enimu Bolniku k izveličanju pomagati; zraven zamerkanih odpustkov čez cejlu lejtu*. Tu je preloženo z Nemškiga, Laškiga, inu Latinskiga na Kranjsko besedo skuzi Matija Kastelca, Korarja, inu Beneficiata s. Roženkranca,

⁴ »Camar« (Kranzelführer) je na Koroškem vodja ohjetnih obredov, ki s petjem otvorji »štajrišev«, improviziranih poskočnic v 3/4 taktu, ples. Hkrati tudi vabi na poroko, organizira svatbo, pazi na nevesto ter s svojim parom (teto ali svatinjo) »krenc dov raja« in svatbo tudi konča.

- u Novim Mestu. Stiskanu u Nemškim Gradzu skuzi Widmanstetterske Erbe, u tem lejtu 1678. V zakladi Joannesa Helma, u Lublani Bukviniga Veznika.
- KOSCHIER, Sonja, 2001: *Lipa. Eine Kulturgeschichte von Lind ob Velden/Lipa nad Vrbo und Umgebung. Mag. Arbeit.* Graz.
- KUMER, Zmaga, 1996: *Vloga, zgradba, slog slovenske ljudske pesmi.* Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- KUMER, Zmaga, 1986–1998 [= SLPK]: *Slovenske ljudske pesmi Koroške.* II. Zilja (1986), III. Spodnji Rož (1992), IV. Zgornji Rož (1996), V. Podjuna (1998).
- KUMER, Zmaga, 2002: *Slovenska ljudska pesem.* Ljubljana: Slovenska matica.
- LAVRENČIČ, Primož, 1752: *Misijonske katoliškaršanske Pejsme. V lejtu 1748 vkupzložene, Pogmerane, inu na svitlobo dane skuzi eniga paterja Misionariusa Segnerianskoga iz Tovarštva Jezusoviga.* Stiskane v' Celovci: Erbičih Joannesa Frid. Kleinmayr.
- LOGAR, Engelbert, 1988–2000 [=VVG]: *Vsaka vas ima svoj glas* 1/1988, 2/1990, 3–4/1991, 5/2000, 6/1993 Suha, 7/1994 Libeliče, 8/1996 Vogrče, Klagenfurt/Celovec 1988–2000.
- LOGAR, Engelbert, 1994: Slowenische geistliche Volkslieder aus dem Jauntal. *Mageregger Gespräche zur Volkskultur in Kärnten 4: Das geistliche Volkslied in Kärnten.* Klagenfurt: Kärntner Volksliedwerk. 67–92.
- LOGAR, Engelbert, 2005a: Melodije na besedila tinjskega rokopisa. Martina Orožen (ur.): *Tinjska rokopisna pesmarica* (Zora 40). Maribor. 344–391.
- LOGAR, Engelbert, 2005b: *Sammlung, Analyse und Klassifikation von Volksliedweisen aus dem Jauntal/Kärnten. Dis.* Gradec.
- LOGAR, Engelbert, 2012a: Melodije na besedila rokopisne pesmarice iz Loč iz leta 1825. Simon Triebnig, Peter Svetina (ur.): *Loška cerkvena pesmarica 1825.* Celovec.
- LOGAR, Engelbert, 2012b: Cerkvena pesmarica iz Loč. Melodije na besedila rokopisne pesmrice iz Loč 1825. *Pesmi in glasba z južne Koroške* 38.
- LOGAR, Engelbert, 2016a: Liederbuch. Katja Sturm-Schnabl, Bojan-Ilija Schnabl (ur.): *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška.* Von den Anfängen bis 1942, II (J-PI). Böhlau Wien et al. 813–816; primerjaj tudi geslo Lied (knj. II/811–813) in Volkslied geistliches (knj. III/1463–1465).
- LOGAR, Engelbert, 2016b: Liedersammlung hs. Katja Sturm-Schnabl, Bojan-Ilija Schnabl (ur.): *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška.* Von den Anfängen bis 1942, knj. II (J-PI). Böhlau Wien et al. 816–826.
- LOGAR, Engelbert, KARNIČAR, Ludvik (ur.), 1998: *Pesmi in glasba z južne Koroške.* Zv. 1/1990–zv. 43/2016 (Notna izdaja s posnetki).
- MAJAR, Matija, 1846: *Pesmarica cerkvena ali svete pesme, ki jih pojo ilirski Slovenci na Štajerskim, Kranjskim, Koroškim, Goriškim in Benatskim in nekatere molitvice, litanije in svet križoven pot.* V Celovcu: Janez Leon.
- MAJAR, Matija, 1852: *Napevi za orgle k pesmarici cerkveni.* V Celovcu: Leon.
- OROŽEN, Martina (ur.), 2005: *Tinjska rokopisna pesmarica* (Zora 40). Maribor.
- PAULITSCH, Herbert, 1990: *Das Phänomen »Bukovništvo« in der Kärntner-slowenischen Kultur- und Literaturgeschichte.* Klagenfurt/Celovec. 85–87.
- POTOČNIK, Blaž, 1827 (1837): *Svete pesmi za vse velike praznike in godove.* Ljubljana: Leopold Eger.
- REDESKINI, Maksimiljan A. J., 1775: *Osem inu šestdeset sveteh pesmi, katire so na prošnje, inu poželenje več brumneh duš skerbnu skup zbrane, pobugšane inu pogmerane, k' veče časte božje, temu bližnemu pak k' duhovnemu troštu inu podvručenju na svitlobo dane.* V Lublani.
- Register slovenskih rokopisov 17. in 18. stoletja, Ms 022 [= RSR Ms 022], 2008–2011: Krebsova pesmarica. http://ezb.ijs.si/fedora/get/nrss:rss_ms_022/ (VIEW/ (datum dostopa: 16. 5. 2017).
- Register slovenskih rokopisov 17. in 18. stoletja, Ms 118 [= RSR Ms 118], 2008–2011: Leški rokopis. http://ezb.ijs.si/fedora/get/nrss:rss_ms_118/ (VIEW/ (datum dostopa: 16. 5. 2017).
- ROTTNER, Curt, 1912: *Der Schnaderhüpfel-Rhythmus.* Berlin.
- SIMONITI, Primož, 1991: *Paolo Santonino, Popotni dnevniki.* Celovec.

- STERŽINAR, Ahacij, 1729: *Katoliš Keršanskiga Vuka Pejsme, Katere se Per Keršanskimo vuko, Božjih potih, per svetimu Misijonu; Inu zlasti per svetimo Francisco Xaverio Na Straže Gorniga Gradu Fare nucnu pojo.* Pogmerane inu na svitlobo dane V Nemškim Gradzu Per Widmanstadianskih Erbičih.
- ŠKULJ, Edo, 2001: *Cerkveni ljudski napevi*, 2. *Starejši katoliški napevi*. Ljubljana.
- ŠTREKELJ, Karel, 1895–1923: *Slovenske narodne pesmi I–IV*. Graz.
- TRIEBNIG, Simon, SVETINA, Peter (ur.), 2012: *Loška cerkvena pesmarica/ Latschacher Kirchenliedbuch*. Celovec.
- VOLKMER, Leopold, 1783: *Peſme k tem opravili te ſvete meſhe, s toj peſmoj pred predgoj, is nem/hkega na Sloven/ko pre/tavlene ſa fare Optui/ke dehantie.* V Grazi pri Franzu Antoni Royeri.
- ZABLATNIK, Pavle, 1985: *Bukovniki – Volkspoeten*. Erik Prunč (ur.): *Das slowenische Wort in Kärnten/ Slovenska beseda na Koroškem*. Wien. 90–97.
- ZDOVC, Pavel, 2000: *Tinjski rokopis: Pesmarica iz Rakol pri Tinjah na Koroškem/Die Tainacher Handschrift*. Wien (faksimile).